

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Lamminen Pia

Kehittämishanke

Muutosturvaopiskelu Satakunnan ammattikorkeakoulussa

Opiskeluprosessin tukeminen ohjauksen ja opiskelua tukevien materiaalien avulla.

Työn ohjaaja Kaarina Ranne
Pori 5/2011

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Lamminen, Pia
Muutosturvaopiskelu Satakunnan ammattikorkeakoulussa.
Opiskeluprosessin tukeminen ohjauksen ja opiskelua tukevien materiaalien avulla.
30 sivua + 3 liitesivua
Toukokuu 2011
Työn ohjaaja Kaarina Ranne

TIIVISTELMÄ

Satakunnan ammattikorkeakouluun (SAMK) on vuosien 2009–2011 aikana tullut useita muutosturvaopiskelijoita, joiden opiskeluprosessi poikkeaa suuresti tutkinto-opiskelijan (ns. normiopiskelijan) opiskeluprosessista. Muutosturvaopiskelijoiden ohjaajana koin tärkeänä pohtia sitä, millaisia haasteita opiskeluprosessin erilaisuus asettaa opiskelijoiden ohjaukseen ja ohjaajan työhön.

Kehittämishankkeessa muutosturvaopiskelua lähestyttiin yksittäisen muutosturvaopiskelijan näkökulmasta. Kehittämishankkeessa ensinnäkin kuvattiin, millaisen aikuisopiskelijaryhmän yksittäiset muutosturvaopiskelijat SAMKissa muodostavat sekä millaisia erityispiirteitä ja reunaehtoja heidän opiskeluprosessiinsa sisältyy. Tavoitteena oli kuvata muutosturvaopiskelijoiden erilaisia opiskeluorientaatioita, opiskelulle asetettuja tavoitteita sekä sitä, miten tavoitteet on saavutettu.

Ohjaajan ajatukset ja uskomukset vaikuttavat hänen tapaansa tehdä työtä, josta syystä kehittämishankkeessa myös pohdittiin ohjaajan toimintaa ohjaavaa käyttöteoriaa. Ohjausprosessia, ohjaajan roolia sekä ohjauksellisia toimintatapoja pohdittiin teoreettiseen tietoon ja käytännön kokemukseen pohjautuen.

Ohjausprosessin tueksi kehittämishankkeessa luotiin muutosturvaopiskelijoille oma opiskelijan opas sekä oma sähköinen tiedonvälityskanava verkko-oppimisympäristö Moodleen. Nämä konkreettiset ohjauksen apuvälineet otettiin myös opiskelijoiden käyttöön.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Muutosturvan toimintamalli.....	6
2.1 Muutosturva työnhakijalle	6
2.2 Muutosturva työnantajalle.....	8
2.3 Muutosturva TE-toimistolle.....	8
2.4 MuutosKoulutus.....	9
3 Muutosturvaopiskelu SAMKissa	10
3.1 SAMK lyhyesti	10
3.2 Muutosturvaopiskelun hallinnointi	10
3.3 Muutosturvaopiskelun tavoitteet ja opiskeluprosessi.....	11
3.4 Muutosturvaopiskelijoiden määrä ja sijoittuminen.....	13
4 Ohjauksen käyttöteoria	15
4.1 Ihmiskäsitys	15
4.2 Tietokäsitys	17
4.3 Oppimiskäsitys.....	18
5 Opiskelun ohjaaminen ja tukeminen.....	20
5.1 Mitä ohjaus on?.....	20
5.2 Miten ohjaustyössä toimitaan?.....	21
5.3 Henkilökohtaiset opiskeluohjelmat ohjaajan työvälineenä.....	23
5.4 Sosiaalipedagoginen ammatillinen orientaatio ohjaukseen	24
6 Yhteenveto	27
Lähteet.....	29
Liitteet	31
Liite 1: Muutosturvaopiskelijoiden portaali verkko-oppimisympäristö Moodlessa ...	31
Liite 2: Muutosturvaopiskelijan opas.....	33

1 Johdanto

Taloudellisen taantumana, vuosien 2009–2011 aikana on Satakunnan ammattikorkeakouluun (myöhemmin SAMK) tullut kymmenittäin opiskelijoita ns. muutosturvaoperaation kautta. Työttömät työnhakijat ovat tulleet SAMK:iin opiskelemaan Länsirannikon Koulutus Oy WinNovan kanssa toteutuneen yhteistyön kautta sekä Satakunnan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (myöhemmin Satakunnan ELY-keskus) ja työnantajien yhdessä hankkiman ja rahoittaman yhteishankintamenettelyn (MuutosKoulutus) kautta. Kyseisestä opiskelijaryhmästä käytetään jatkossa nimitystä muutosturvaopiskelijat.

Satakunnan ammattikorkeakoulun Täydennyskoulutuskeskus on hallinnoinut muutosturvaopiskelijoiden sisääntuloa SAMK:n opintojen pariin. Omasta työressurssistani 90 %:a on varattu muutosturvaopiskelijoiden ohjaukseen liittyviin tehtäviin sekä muutosturvaopiskelun koordinointiin SAMK:ssa. Muutosturvaopiskelijat muodostavat ammattikorkeakoulussamme oman erityisen ja hyvin heterogeenisistä jäsenistä koostuvan ryhmän. Muutosturvaopiskelijat eivät ole tutkinto-opiskelijoita vaan täydennyskoulutuskeskuksen opiskelijoita, jotka opiskelevat integroidusti tutkinto-opiskelijoiden ryhmissä. Jokainen yksittäinen muutosturvaopiskelija opiskelee oman henkilökohtaisen ja yksilöllisen opiskelusuunnitelman mukaisesti, toisin sanoen yhdelläkään muutosturvaopiskelijalla ei ole samanlaista opiskeluohjelmaa.

Yksittäisen muutosturvaopiskelijan opiskeluprosessi on hyvin erilainen ns. normiopiskelijan opiskeluprosessiin verrattuna. Muutosturvaopiskelijoiden ohjaajana olen kokenut tärkeänä pohtia, millaisia haasteita opiskeluprosessin erilaisuus asettaa opiskelijoiden ohjaukseen ja ohjaajan työhön. Muutosturvaopiskelijoiden joukko on määrällisesti suuri ja heillä on erityiset opiskelun ohjaukseen ja tukemiseen liittyvät tarpeensa, josta syystä olen kokenut opiskelijaryhmän tarvitsevan oman opiskeluoppaansa sekä sähköisen tiedonvälityskanavansa.

Kehittämishankkeen tavoitteena on ensinnäkin kuvata, millaisen aikuisopiskelijaryhmän muutosturvaopiskelijat SAMK:ssa muodostavat sekä millaisia erityispiirteitä ja reuna-ehdoja heidän opiskeluprosessiinsa sisältyy. Näitä muutosturvaan, muutosturvaopiskeluun ja sen hallinnointiin liittyviä asioita selvitetään kehittämishankkeen luvuissa 2 ja 3.

Toisena tavoitteena kehittämishankkeessa on pohtia ohjaajan näkökulmasta omaa toimintaa ohjaavaa käyttöteoriaa sekä muutosturvaopiskelijoiden ohjausprosessia. Ohjauksen taustalla olevaa ihmis-, tieto- ja oppimiskäsitystä sekä ohjaustyötä tukevaa ja ohjaavaa teoriaa kuvataan luvuissa 4 ja 5.

Kehittämishankkeen kolmantena tavoitteena on tehdä muutosturvaopiskelijoille oma opiskelijan oppaansa sekä luoda oma tiedonvälityskanava ja oppimisympäristö verkko-oppimisympäristö Moodleen. Kuva Moodleen luodusta ja käyttöön otetusta muutosturvaopiskelijoiden oppimisalustasta sekä muutosturvaopiskelijoille tehty ja käyttöön otettu opiskelijan opas ovat kehittämishankkeen liitteenä (liite 1 ja 2).

Kehittämishankkeessa keskitytään muutosturvaopiskeluun yksittäisen muutosturvaopiskelijan näkökulmasta. Muutosturvaopiskelijoiden joukon ulkopuolelle tässä hankkeessa on jätetty isot muutosturvaryhmät, joiden kohdalla opiskeluprosessi on hyvin erilainen kuin yksittäisten muutosturvaopiskelijoiden opiskeluprosessi. Muutosturvaryhmien kohdalla ei ole kyse yksilöllisesti räätälöidyistä opiskeluohjelmista tai henkilökohtaisesta opiskelun ohjaamisesta. Ryhmälle räätälöity muutosturvakoulutus on prosessina hyvin perinteisen ryhmämuotoisen koulutus- ja opetusprosessin kaltainen eikä tästä syystä ole kehittämishankkeessa tarkastelun kohteena.

2 Muutosturvan toimintamalli

Muutosturvan toimintamalli toteutetaan työnantajan, työntekijän sekä Työ- ja elinkeino- toimiston (myöhemmin TE-toimiston) yhteistyönä ja se parantaa työntekijän asemaa tilanteissa, joissa hän on vaarassa tulla irtisanotuksi tai hänet on irtisanottu taloudellisten tai tuotannollisten syiden perusteella. Muutosturvan toimintamalli otettiin käyttöön vuonna 2005 ja sitä laajennettiin vuonna 2009 koskemaan entistä paremmin myös määräaikaisessa työsuhteessa olevia ja lomautettuja tai lomautettuina olleita henkilöitä. (Muutosturva. Työ- ja elinkeinotoimiston www-sivut 2011.)

2.1 Muutosturva työnhakijalle

Työllistymisen ja muutosturvan toimintamalli lisää työntekijän turvaa irtisanomistilanteissa ja pitkäkestoisissa lomautuksissa. Toimintamallin perusajatuksena on antaa työnhakijalle tukea työnhakuun sekä auttaa häntä työllistymään mahdollisimman nopeasti uudelleen. Muutosturvan toimintamalli lisää työntekijän mahdollisuuksia osallistua työllistymistä ja ammatillisen osaamisen kehittämistä ja ylläpitämistä edistäviin toimiin. (Muutosturvaesite 2010.)

Muutosturvan piiriin kuuluvat työntekijät, joilla on vähintään kolmen vuoden työhistoria yhden tai useamman työnantajan palveluksessa ja irtisanominen tapahtuu tuotannollisen tai taloudellisen syyn perusteella. Muutosturvan piirissä ovat myös määräaikaisessa työsuhteessa olleet, jos työsuhde samaan työnantajaan on jatkunut keskeytyksettä vähintään kolme vuotta tai yhteensä vähintään 36 kuukautta viimeksi kuluneen 42 kuukauden aikana. Muutosturvan piiriin kuuluu lisäksi henkilö, jonka työsuhde on päättynyt määräaikaisuuden vuoksi ja hänelle on kertynyt työhistoriaa saman tai eri työnantajien työssä yhteensä vähintään viisi vuotta työsuhteen päättymistä edeltäneiden seitsemän vuoden aikana. (Muutosturvaesite 2010.)

Lomautettu työntekijä pääsee muutosturvan piiriin, mikäli henkilö lomautetaan vähintään 180 päiväksi tai henkilö on ollut lomautettuna yhdenjaksoisesti 180 päivää ja lomautetulla on lomautusilmoituksen saadessaan vähintään kolmen vuoden mittainen työhistoria saman tai eri työnantajan työssä. Työntekijä katsotaan lomautetuksi vähintään 180 kalenteripäiväksi myös silloin, kun lomautuksen kestoksi on lomautusilmoituksessa merkitty ”toistaiseksi” ellei lomautuksen arvioida kestävän alle 180 kalenteripäivää. Työntekijä kuuluu muutosturvan piiriin myös silloin, mikäli henkilö irtisanoutuu itse lomautuksen kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään 200 päivää ja hänellä on kolmen vuoden työhistoria saman tai eri työnantajan työssä. (Muutosturvaesite 2010.)

Muutosturvan piiriin kuulumisen edellyttää työnhakijalta aina rekisteröitymistä työnhakijaksi TE-toimistoon. Muutosturvan piiriin kuuluvalle tehdään TE-toimistossa työllistymissuunnitelma, jonka tavoitteena on parantaa työntekijän mahdollisuuksia työllistyä esimerkiksi koulutuksen ja työharjoittelun avulla. Työllistymissuunnitelma sisältää kartoituksen työnhakijan tilanteeseen sekä suunnitelman, jossa sovitaan omatoimisesta työnhauasta ja sen tukemisesta sekä niistä julkisen työvoimapalvelun toimenpiteistä, joilla parhaiten edistetään työnhakijan pikaista ja pysyvää työllistymistä uuteen työpaikkaan. (Muutosturvaesite 2010.)

Jokaisella tuotannollisista ja taloudellisista syistä irtisanotulla työntekijällä on irtisanomisaikana oikeus palkalliseen työllistymisvapaaseen, jonka pituus määräytyy työsuhteen keston ja irtisanomisajan mukaan. Työntekijä voi käyttää työllistymisvapaansa työllistymissuunnitelman laatimiseen tai siinä sovittuihin toimenpiteisiin kuten työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen osallistumiseen. Työntekijällä on oikeus käyttää vapaata myös uuden työn etsimiseen, työhaastattelukäynteihin tai uudelleensijoitusvalmennukseen osallistumiseen. (Muutosturvaesite 2010.)

Muutosturvan piiriin kuuluvalla on mahdollisuus saada työttömäksi jäätyään muutosturvan ansio-osaa tai peruspäivärahan muutosturvalisää työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumisen ajalta, jos palvelusta on sovittu henkilökohtaisessa työllistymissuunnitelmassa. Muutosturvalisää maksetaan enintään 200 päivän ajalta työttömyyspäivärahan korotuksena. (Muutosturvaesite 2010.)

2.2 Muutosturva työnantajalle

Muutosturvan toimintamallissa työnantajalla on ilmoitus- ja tiedottamisvelvollisuus. Työnantajan tehtävänä on selvittää irtisanottavalle työntekijälle TE-toimiston tarjoamat palvelut sekä huolehtia siitä, että työntekijä saa riittävästi oikeaa tietoa muutosturvasta ja sen toimintamallista. TE-toimistolle työnantajan puolestaan tulee ilmoittaa muutosturvan piiriin kuuluvien työntekijöiden irtisanomisesta tai määräaikaisten työsuhteen päättymisestä sekä vähintään 10 henkilöön kohdistuvasta lomautuksesta. (Muutosturvaesite 2010.)

Työnantajalla on työvoiman vähentämistilanteissa tehostettu neuvotteluvelvollisuus. Vähintään 10 henkilön irtisanomisissa työnantaja tulee osana yhteistoimintamenettelyä tehdä henkilöstön kanssa työllistymistä edistävä toimintasuunnitelma. Alle kymmenen henkilön irtisanomisissa työnantajan tulee esittää toimintaperiaatteet irtisanomisajan tukipalveluista. (Muutosturvaesite 2010.)

2.3 Muutosturva TE-toimistolle

Työ- ja elinkeinotoimistojen eli TE-toimistojen tehtävänä on tiedottaa muutosturvan toimintamallista sekä neuvoa ja ohjata työnantajia ja työntekijöitä sen toteuttamisessa. TE-toimisto kartoittaa irtisanomistilanteissa yhdessä työnantajan ja henkilöstön kanssa julkisten työ- ja elinkeinopalvelujen tarjoamat mahdollisuudet sekä avustaa tarvittaessa toimintasuunnitelman laadinnassa. (Muutosturvaesite 2010.)

Muutosturvatilanteissa TE-toimistot tarjoavat erilaisia palveluja muun muassa infotilaisuuksia työntekijöille, työnhaku- ja työnvälityspalveluja, työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta sekä yrittäjyyteen liittyvää neuvontaa ja tukea. TE-toimisto voi myös tukea liikkuvuusavustuksin työtöntä tai työttömyyden uhkaamaan työnhakijaa uuden työpaikan saannissa. TE-toimisto sopii palvelujen tarjoamisesta sekä niiden järjestelyistä. (Muutosturvaesite 2010.)

2.4 MuutosKoulutus

MuutosKoulutus on tarkoitettu tilanteisiin, jossa henkilöstöä joudutaan vähentämään tai yritystoiminta loppuu kokonaan. MuutosKoulutuksella yritys tai julkisen sektorin työnantaja voi kantaa vastuuta työntekijöidensä tulevaisuudesta silloin, kun työt loppuvat ja työnantaja joutuu tuotannollisista tai taloudellisista syistä irtisanomaan henkilöstöään. MuutosKoulutus soveltuu myös tilanteisiin, joissa henkilöstöä joudutaan lomauttamaan toistaiseksi ja paluu aiempaan työhön on epävarmaa. (MuutosKoulutus. Työ- ja elinkeinotoimiston www-sivut 2011.)

MuutosKoulutus räätälöidään osallistujien tarpeiden mukaan ja työ- ja elinkeinohallinto osallistuu koulutuksen sisällön suunnitteluun sekä hankkii kouluttajan. Koulutuksen rahoittavat työnantaja sekä työ- ja elinkeinohallinto yhdessä siten, että julkisen rahoituksen tukiosuus on 80 % ja työnantajan maksuosuus on 20 % koulutuksen hankintahinnasta. (Työ- ja elinkeinotoimiston www-sivut 2011.) (Satakunnassa yhteishankintaa hallinnoi ja koordinoi Satakunnan ELY-keskus.)

MuutosKoulutuksen tavoitteena on lisätä työnhakijoiden ammatillisia taitoja ja auttaa heitä löytämään uusi ammatti tai työpaikka. Koulutuksella tähdätään myös työnhakuvalmiuksien parantamiseen. Koulutuksen kesto vaihtelee 10 päivästä kahteen vuoteen ja koulutuksessa on mahdollista suorittaa ammatillisten tutkintojen osia tai koko tutkinto. MuutosKoulutuksesta sijoitetaan tyypillisesti muiden työnantajien tehtäviin tai omaan yritystoimintaan. (MuutosKoulutus. Työ- ja elinkeinotoimiston www-sivut 2011.)

MuutosKoulutus voidaan liittää muihin yritys- ja työvoimapalveluihin, yrityksen kehittämispalveluihin, palkkatukeen tai oppisopimukseen. Sen sijaan MuutosKoulutuksena ei voida rahoittaa tavanomaista perehdytys- ja henkilöstökoulutusta, jotka kuuluvat työnantajan kustannettaviksi. (MuutosKoulutus. Työ- ja elinkeinotoimiston www-sivut 2011.)

3 Muutosturvaopiskelu SAMKissa

3.1 SAMK lyhyesti

Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK) on 6500 opiskelijan ja 500 asiantuntijan monialainen, kansainvälisesti suuntautunut korkeakoulu. SAMKin toimialat ovat liiketoiminta ja kulttuuri, tekniikka ja merenkulku sekä sosiaali- ja terveysala. SAMK on Suomen 26 ammattikorkeakoulusta opiskelijamäärältään kahdeksanneksi suurin ja tarjoaa AMK-tutkintoja sekä ylempiä AMK-tutkintoja koulutusohjelmissa, joita on kaikkiaan kolmattakymmentä. Tutkintoja voi suorittaa myös kokonaan englannin kielellä. Koulutusta on neljällä eri paikkakunnalla Porissa, Raumalla, Huittisissa ja Kankaanpäässä. (SAMK-esittely. Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2011.)

SAMKin Täydennyskoulutuskeskus järjestää muun muassa ammatillisia erikoistumisopintoja, avoimen ammattikorkeakoulun opintoja, erilaisia lyhytkurseja, seminaareja, oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta sekä räätälöityä yrityskoulutusta suoraan asiakkaan tarpeisiin. (SAMK-esittely. Satakunnan ammattikorkeakoulun www-sivut 2011.)

3.2 Muutosturvaopiskelun hallinnointi

Kaikkien SAMKissa opiskelevien muutosturvalaisten opiskelijaksi tulo ja opiskeluaikainen opiskelijahallinnointi hoidetaan täydennyskoulutuskeskuksessa. Muutosturva-koordinaattorin tehtävään sisältyy SAMKin koulutustarjonnan esittely muutosturvaan oikeutetuille työnhakija-asiakkaille sekä yrityksille ja organisaatioille. Ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneiden muutosturva-asiakkaiden koulutustarpeiden kartoittamisen jälkeen muutosturvakoordinaattori selvittää SAMKin tarjoamia opiskeluvaihtoehtoja. Tavoitteena on löytää muutosturva-asiakkaan tarpeita vastaavia opiskelumahdollisuuksia.

suuksia ja luoda hänelle monipuolinen ja osaamista täydentävä koulutusratkaisu, joka edesauttaa hänen työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

Ennen muutosturvaopiskelujakson aloittamista opiskelijalle räätälöidään muutosturva-koordinaattorin, opiskelijan ja opettajien yhteistyönä opiskelijan tavoitteiden mukainen henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS). Muutosturvakoordinaattori myös perehdyttää opiskelijan henkilökohtaisesti SAMKin opiskelukäytäntöihin ja erilaisiin sähköisiin opetus-, oppimis- ja tiedonhallintaympäristöihin kuten esimerkiksi Moodleen, WinhaWilleen ja sähköpostiohjelmisto Outlook Web Accessiin.

Muutosturvaopiskelun käynnistyttyä muutosturvakoordinaattorin tehtävänä on toimia opiskelijan ohjaajana ja opiskeluprosessin tukijana. Muutosturvakoordinaattori toimii myös tiedonvälittäjän roolissa muutosturvaopiskelijoiden, SAMKin henkilökunnan sekä ulkopuolisten sidosryhmien kuten TE-toimistojen, Satakunnan ELY-keskuksen, työnantajien ja yhteistyöoppilaitosten suuntaan.

3.3 Muutosturvaopiskelun tavoitteet ja opiskeluprosessi

Osalla muutosturvaopiskelijoista tavoitteena on AMK-tutkinnon suorittaminen, jolloin he muutosturvaopintojen aikana suorittavat mahdollisimman paljon tietyn koulutusohjelman opetussuunnitelman mukaisia opintoja ja hakeutuvat muutosturvaopiskelujakson jälkeen tutkinto-opiskelijaksi. Toisilla opiskelijoilla muutosturvaopiskelujakson tavoitteena on oman osaamisen täydentäminen ja vahvistaminen ilman erityistä tutkintotavoitetta. Tällöin he suorittavat osaamisensa kehittämisen kannalta valikoituja opintojaksoja ja/tai -moduuleja eri toimialojen tutkintokoulutuksen tai täydennyskoulutuskeskuksen opintotarjonnasta.

Useat muutosturvaopiskelijoista ovat aiemmin opiskelleet SAMKissa, mutta työllistymisen johdosta AMK-tutkinnon suorittaminen on jäänyt aikanaan kesken. Taloudellisen taantuman aikana he ovat joutuneet työpaikastaan irtisanotuksi tai toistaiseksi lomaute-
tuksi ja haluavat nyt saada opintonsa päätökseen. Osa muutosturvaopiskelijoista puolestaan haluaa yhdistää opiskelun ja työharjoittelun, jolloin he valitsevat osaamistaan täy-

dentävää koulutusta SAMKin opintotarjonnasta sekä hakevat itselleen osaamista tukevan työharjoittelupaikan. Kaikissa tapauksissa muutosturvaopiskelun ensisijainen tavoite on opiskelijan (tai työhallinnon näkökulmasta katsottuna työnhakijan) ammattitaidon kehittäminen sekä työllistymismahdollisuuksien parantaminen ja sijoittuminen työelämään.

Muutosturvaopiskelu on päätoimista opiskelua, jonka aikana muutosturvaopiskelijalle maksetaan työttömyysturvaa. Ammattikorkeakouluopetuksen mitoituksen perusteena on opintopiste (op). Yksi opintopiste tarkoittaa 27 tunnin opiskelijan työpanosta, joka koostuu kontaktitunneista, etäopiskelusta ja harjoitustöistä. Muutosturvaopiskelussa työhallinnon edellyttämä opintojen päätoimisuus täyttyy, kun opiskelija opiskelee 35 tuntia viikossa (5 pv x 7 h). Tuntimäärä on opintopisteiksi muutettuna n. 1,3 opintopistettä viikossa. Kuukausitasolla opintopisteitä muutosturvaopiskelussa pitää kertyä n. 5 op/kk.

Muutosturvaopiskelijoiden opiskeluprosessi poikkeaa tutkinto-opiskelijoiden opiskeluprosessista siten, että muutosturvaopiskelijat eivät voi muutosturvan kautta valmistua AMK-tutkintoon vaan he hakeutuvat tutkinto-opiskelijoiksi muutosturvaopiskelujakson loppupuolella tai sen päätyttyä. Tutkintoon hakeutuminen tapahtuu valtakunnallisen yhteishaun kautta. SAMKissa aiemmin opiskelleet ja tutkinnon suorittamisen kesken jättäneet muutosturvaopiskelijat voivat tietyin edellytyksin hakea opiskeluoikeuden palauttamista, jolloin yhteishakumenettelyä ei heidän kohdallaan tarvita.

Opiskelijan muutosturvaopiskelun aikana suoritettavat opintojaksot voidaan hyväksilukea, mikäli opiskelija jatkaa myöhemmin opiskelua tutkinto-opiskelijana. Suoritettujen opintojen hyväksiluku tehdään kulloinkin voimassa olevien tutkintovaatimusten mukaisesti. Hyväksilukeminen on aina vastaanottavan oppilaitoksen asia, joten muutosturvaopiskelija voi hakea hyväksilukua Satakunnan ammattikorkeakoulussa muutosturvaopiskelujakson aikana suorittamista opinnoista myös muista oppilaitoksista.

3.4 Muutosturvaopiskelijoiden määrä ja sijoittuminen

Vuosien 2009–2011 aikana olen yksilöllisesti haastatellut kaiken kaikkiaan 47 henkilöä, jotka ovat työttömäksi/lomautetuksi jäätyään harkinneet ammattikorkeakouluopintoja. Näistä haastatelluista 33 henkilöä on aloittanut muutosturvaopiskelun SAMKissa. Heistä 5 henkilöä on yhdistänyt opiskelun ja työharjoittelun ja loput 28 henkilöä ovat keskittyneet päätoimisesti opintojen suorittamiseen. Opiskelun aloittaneista 21 henkilöä on saanut opiskeluprosessinsa SAMKissa päätökseen. Usein opiskeluprosessi SAMKissa on keskeytynyt suunniteltua aiemmin, koska opiskelija on saanut työpaikan. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla on myös käynyt niin, että koulutussuunnitelmat ovat matkan varrella muuttuneet ja opiskelija on siirtynyt toiseen koulutukseen joko toiselle asteelle tai yliopistoon/tiedekorkeakouluun. (Ks. kuvio 1).

Miehiä muutosturvaopiskelijoista on 21 ja naisia 12. Eniten opiskelijoita on tekniikan ja merenkulun toimialalla (18 henkilöä), toiseksi eniten liiketoiminnan ja kulttuurin toimialalla (14) ja toistaiseksi yksi muutosturvaopiskelija on aloittanut opiskelun sosiaali- ja terveysalalla. Koulutusohjelmat, joissa muutosturvaopiskelijoita opiskelee ovat kone- ja tuotantotekniikka, logistiikka, tuotantotalous, tietotekniikka, liiketalous, tietojenkäsittely sekä sosiaaliala. Lisäksi muutosturvaopiskelijoita opiskelee tekniikan ja liiketoiminnan aloilla ylemmissä AMK-tutkinnoissa sekä Täydennyskoulutuskeskuksen järjestämissä erikoistumisopinnoissa.

Yksittäiset muutosturvaopiskelijat SAMKissa v. 2009–2011

Kuvio 1. Yksittäisten muutosturvaopiskelijoiden määrä SAMKissa vuosina 2009–2011.

4 Ohjauksen käyttöteoria

Käyttöteoria on ajattelun sisäinen ohjausjärjestelmä, eräänlainen ihmisen sisään rakennettu säännöstö, joka enimmäkseen toimii tiedostamattomalla tasolla. Tutkiessaan omaa käyttöteoriaansa ihminen alkaa ymmärtää minkälaisiin arvoihin uskomuksiin, tietoihin ja teorioihin hänen toimintansa perustuu. Reflektiivinen työkäytäntö merkitsee oman käyttöteorian tiedostamista (Ojanen 2009, 86–87.)

4.1 Ihmiskäsitys

Ihmiskäsitys vaikuttaa oppijan kohtaamiseen, ohjauksen tavoitteiden määrittelyyn ja valittaviin työ- ja ohjausmenetelmiin. Näkemys ohjaajan roolista sekä ohjaajan ja oppijan suhteesta kertoo taustalla vaikuttavasta ihmiskäsityksestä. Ihmisen olemassaoloa ja ihmisyyttä ei voida minkään yksittäisen ihmiskäsityksen kautta tyhjentävästi selittää ja määrittellä. Ihminen kehittyy ja uudistuu läpi elämänsä ja siten myös ihmiskäsitys (myös yksilötasolla) on ajassa muuttuva käsite.

Ihmiskäsitykseni perustuu **humanistiseen ihmiskäsitykseen ja holistiseen ihmiskäsitykseen**. Humanistien tavoin uskon ihmisen hyvyyteen, vapauteen tehdä valintoja ja haluun kehittyä jatkuvasti sekä kunnioitan ihmisen ainutlaatuisuutta – jokainen ihminen on arvokas sinänsä. Ihminen on henkisesti kehittyvä järjellinen olento, jolla on mahdollisuus ja halu kehittyä muuksikin kuin mitä perintötekijät ja ympäristöolosuhteet näyttävät määräävän. Jokaisen ihmisen tavoitteena on kehittyä täyteen mittaansa ja omaksi itsekseen. (Kauppila 2007, 27–31.)

Edellä kuvattu humanistinen ihmiskäsitys on perusajatus siitä, millainen ihminen on. Ihmiskäsitystäni täydentää holistinen ihmiskäsitys, joka ottaa huomioon sekä yksilön kaikkine olemuspuolineen (fyysinen ja psyykinen ulottuvuus) että sen yhteisön ja sosiaalisen kentän, jossa ihminen toimii. Holistisen käsityksen mukaan ihminen on aina kohdattava kokonaisvaltaisesti.

Lauri Rauhalan (2005, 32–38) mukaan ihmisen olemassaolon perusmuodot ovat tajunnallisuus eli psyykkis-henkinen olemassaolo, kehollisuus eli olemassaolo orgaanisena tapahtumana ja situationaalisuus eli olemassaolo suhteina todellisuuteen ja tilanteeseen.

Rauhalan käsityksen mukaan *tajunnallisuuden* perusolemus on mielellisyyttä; mieli on sitä, jonka avulla ymmärrämme, tiedämme, tunnemme, uskomme ilmiöt aina joksikin. Mieli antaa merkityksen ja mieli ilmenee tai se koetaan aina jossakin tajunnan tilassa eli elämyksessä. Maailmankuvamme ja käsitykset itsestämme syntyvät merkityssuhteiden kautta. Tajunnallinen on aina oman historiansa varassa etenevää ja tätä historiaansa jatkuvasti kartuttavaa merkityssuhteiden organisoitumista. Tajunnasta ei Rauhalan mukaan voida ottaa pois eikä sinne voi panna mitään esinemäisessä mielessä, vaan kaiken täytyy tapahtua ymmärtämisen kautta. Tajunnan sijasta käytetään myös sanoja psyyke, psyykinen tai henki. (Rauhala 2005, 32–38.)

Kehollisuudessa ihmisen elämä käsitetään orgaanisen olemassaolon olemukseksi. Keholliset tapahtumat eivät ole mitään symbolista. Orgaanisen elämän piirissä elinten ja elintoimintojen keskinäinen informaatio on niiden itsensä sekä ihmisen kokonaisuuden kannalta paljon luotettavampaa ja erehtymättömämpää kuin tajunnan niistä antamat tulokset. Elintoiminnalliset prosessit voivat olla sopusoinnussa tai ristiriidassa olemassaoloa ylläpitävien tapahtumisperiaatteiden kanssa. (Rauhala 2005, 39–41.)

Situationaalisuudella Rauhala tarkoittaa ihmisen kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja sen mukaisesti. Kietoutuessaan elämäntilanteensa rakennetekijöihin ihminen samalla tulee sellaiseksi kuin niiden luonne edellyttää. Monia tilanteensa komponentteja ihminen voi itse valita (esimerkiksi aviopuoliso, ystävät, harrastukset, työ, ammatti, asunto jne.), mutta osaa komponenteista ihminen ei voi itse valita (esimerkiksi vanhemmat, ihonväri, rotu, yhteiskunta ja kulttuuripiiri, johon hän syntyy). Komponentit voivat olla joko konkreettisia (esimerkiksi ulkoisen ympäristömme puitteet) tai ideaalisia (esimerkiksi arvot, normit). Situationaalisuuden tärkeys ihmisen olemismuotona näkyy erittäin selvästi hänen identiteettinsä muodostuksessa. (Rauhala 2005, 41–47.)

Rauhala näkee, että auttamistyössä on perimmältään kyse vaikuttamisesta ihmisen tilaan eli elämäntilanteeseen. Auttamistyön suunnittelun ja toteutuksen kannalta ihmisen tajunnan yleisten tapahtumisperiaatteiden ymmärtäminen on välttämätöntä – ilman niiden huomioon ottamista mikään toiminta ei voi onnistua parhaalla mahdollisella tavalla. Myös ohjaustyö on auttamistyötä ja ohjaustyössä on kyse ihmisen tilaan vaikuttamisesta. Siten Rauhalan ajatusta seurailleen myös ohjaustyön suunnittelun ja toteutuksen kannalta oleellista on ymmärtää ihmisen tajunnan yleisiä tapahtumisperiaatteita.

4.2 Tietokäsitys

Tietoa on vaikea määritellä yksiselitteisesti ja tiedolla on aina yksilöllinen merkitys. Tiedon käsitteen määrittäminen toisin sanoen riippuu siitä, mitä ihminen haluaa tiedolla saavuttaa ja mikä merkitys tiedolla ihmiselle on. Kaikki tieto on aina arvokasta, mutta tärkeää on myös se, että tietoa pystytään hyödyntämään.

Konstruktivisen näkemyksen mukaan tieto on ihmisen mielen konstruktio tiedostamattomasta ja tietoisesta informaatiosta. Tieto ei ole passiivista vastaanottamista vaan opiskelijan omaa tiedon rakentamista, konstruoimista, uuden liittämistä aikaisemmin opittuun tietoon tai näkemykseen. Oppimistilanteessa oppija valikoi tietoa, tulkitsee informaatiota ja järjestää tietoa suhteessa aiempaan tietoon ja näkemyksiinsä. Koska tieto on ihmisen luomaa ja jokaisella ihmisellä on tiedosta oma konstruktionsa, niin ei ole olemassa oikeaa tai väärää tietoa, vaan tieto on aina suhteellista. Lopulta tiedon totuusarvo punnitaan käytännössä; mikäli tieto palvelee tarkoitustaan ja on käyttökelpoinen, voidaan sitä pitää totena (ks. esim. Tynjälä 2002; radikaalikonstruktivismi tai kognitiivinen konstruktivismi; Kauppila 2007, 33–45.)

Tiedon suhteellisesta totuusarvosta johtuen opiskelijalle tulee selvittää tiedonmuodostusta ja sitä, kuinka ja millaisessa kulttuurissa tieto on syntynyt. Tällöin opiskelijan oppimisessa korostuu tiedon ymmärtäminen, kriittisyys ja tiedon arviointi. Oppimisessa merkitykselliseksi nousee tiedon valinta ja tiedon monipuolinen jäsentäminen. (Kauppila 2007, 33–45.)

4.3 Oppimiskäsitys

Ohjaajana oppimiskäsitykseni vaikuttaa asenteeseeni ja käsitykseeni ohjattavasta/oppijasta. Ohjaajana en miellä oppijaa objektiksi (vrt. behavioristinen oppimiskäsitys) vaan pyrkimyksenä on, että ohjattava/oppija kokee olevansa oman oppimisensa subjekti oppimis- ja ohjaustapahtumassa. Oppimiskäsitykseni on eräänlainen humanistis-kokemuksellisen ja sosiokonstruktiivisen oppimisen näkökulman sekoitus.

Humanistis-kokemuksellisessa oppimiskäsityksessä korostuvat kokemuksellisuus, luovuus, oppijan itseohjautuvuus ja oppijan omaa toimintaa pidetään tärkeänä oppimisprosessissa. Oppiminen perustuu oppijan kokemuksiin ja niiden analysointiin toisin sanoen kykyyn arvioida omia kokemuksiaan (itsereflektio). Pelkästään kokemusten olemassaolo ei takaa oppimista, vaan oleellista on kokemuksen monitahoinen työstäminen. (Kauppila 2007, 29–31.)

Kaikessa oppimisessa on tiedollisen/taidollisen oppimisen lisäksi kyse myös ihmisenä kasvamisesta. Vastuu oppimisesta on viime kädessä oppijalla itsellään ja siten motivaatiolla on suuri merkitys oppimisessa. Oppimisen taustalla pitää olla oppijan halu oppia sekä oppijan kiinnostus opiskeltavaa asiaa kohtaan. Pelkästään materiaalien etujen tavoittelu ei ”kanna” oppimisessa pitkälle.

Konstruktiivisen näkökulmassa oppiminen määritellään tietojen käsittelyn prosessiksi, jossa ihminen valikoi, arvioi ja tulkitsee informaatiota omien odotustensa, aikaisempien tietojensa ja omien tavoitteidensa perusteella. Opiskelijalla on aktiivinen rooli oppimisessa; hän jäsentää tietoa ja liittää sitä aikaisempiin tiedollisiin skeemoihin ja rakentaa uusia. Opiskelija rakentaa aktiivisesti oman tietonsa ja näkökulmansa ja hänen käsityksensä asioista ja ilmiöistä muuttuu ja kehittyy. (Kauppila 2007, 37–42.)

Konstruktivismi käsittää monia eri suuntauksia, joista yksi on sosiokonstruktiivinen näkökulma. *Sosiokonstruktiivisessa oppimisen näkökulmassa* korostetaan vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita oppimisessa. Oppiminen konstruoidaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja oppiminen tapahtuu tietyissä sosiokulttuurisissa konteksteissa. Opiskelijan sisäinen ja vuorovaikutuksellinen reflektointi on olennaista oppimisessa ja oppija ajattelun aktiivisuus ja itseohjautuvuus on keskeistä. Sosiaalinen vuorovaikutus edistää op-

pimistä vaikka itse tiedonmuodostus- ja oppimisprosessi onkin yksilöllinen. (Kauppila 2007, 42–51.)

Oppimisessa ymmärtäminen on oleellista eikä niinkään ulkoa oppiminen, joten oppimisessa korostuu ratkaisukeskeinen ja ongelmakeskeinen tyyli. Opettajan rooli on tukea oppimisprosessia ja toimia tiedollisena ja sosiaalisen mallina. Opettaja on ohjaaja ja asiantuntija sekä oppimistilanteiden organisoija. Opettajan tehtävänä on edistää opiskelijan mielekästä oppimista ja auttaa sisäisen motivaation kehittämisessä. (Kauppila 2007, 37–48.)

Lähestymistapani oppimiseen näkyy myös opetus- ja ohjaustyössäni. En opeta mitään spesifiä yksittäistä asiaa, vaan ohjaustyössäni oleellista on ”antaa” opiskelijoille laaja tietopaketti ja toimia muutosturvaopiskeluteeman eräänlaisena asiantuntijana ja tiedollisena mallina. Opiskelijoiden tehtävänä on ollut poimia kokonaisuudesta heille oleellisin tieto ja lähteä tutkimaan asiaa lisää omista lähtökohdistaan käsin.

Itse olen prosessissa toiminut oppimisen ohjaajana sekä tukenut ja motivoinut opiskelijaa omassa oppimisprosessissaan. Ohjaajana en anna opiskelijoille valmiita ratkaisuja, vaan tehtävänäni on antaa heille työkaluja ja ajattelun välineitä, joiden avulla he voivat löytää omaan tilanteeseensa sopivat ratkaisunsa itse.

Oppijan kokemusmaailma ja elämänkokemus ovat minulle ohjaajana tärkeitä. Uskon, että opiskelijat haluavat kehittää itseään omien kykyjensä edellyttämällä tavalla ja lähes kaikilla opiskelijoilla on kyky luovaan ongelmanratkaisuun. Koen, että opiskelijat pyrkivät kehittämään kykyjään mikäli ympäristö tarjoaa siihen mahdollisuuksia, tukea ja haasteita.

Ohjauksessa onnistumisen edellyttää sitä, että ohjaajana pystyn luomaan vuorovaikutukselle avoimen ilmapiirin. Olennaista on kuunnella opiskelijaa ja antaa tilaa hänen tarpeilleen ja ongelmilleen. Onnistuneessa ohjaustilanteessa vallitsee yhdessä tekemisen ja toisilta oppimisen sekä etsimisen ja löytämisen ilmapiiri. Ohjaajana tehtäväni on saada opiskelija kokemaan itsensä tärkeäksi ja luottamaan omiin kykyihinsä opiskelijana. Tehtävänäni on saada opiskelija motivoitua oppimiseen ja rohkaistua häntä kasvamaan kokonaisvaltaisesti ihmisenä.

5 Opiskelun ohjaaminen ja tukeminen

5.1 Mitä ohjaus on?

Alkuperäisimmässä ja suppeimmassa merkityksessään ohjaus (counselling) on yksi ammatillisen keskustelun muoto, työmenetelmä, joka sisältyy useamman ammatin osaamisvaatimukseen. Ohjaus voidaan kuitenkin erottaa muista ammatillisen keskustelun muodoista sen erityisten tavoitteiden ja ohjauksen osapuolten vuorovaikutussuhteen laadun ja keston perusteella (vrt. esim. haastattelu tai kehittämiskeskustelu, jotka voivat sisältää ohjauksellisia piirteitä, mutta eivät ole ohjausta). (Kukkonen 2007, 33.)

Laajasti määriteltynä ohjaus voidaan ymmärtää ammatillisen auttamisen metodologiaksi. Tällöin ohjaajan roolissa oleva antaa aikaa, huomiota ja kunnioitusta asiakkaan roolissa olevalla henkilölle. Tavoitteena on antaa asiakkaalle mahdollisuus tutkia ja selkeyttää tapoja elää voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin. (Spangar, Pasanen & Onnismaa 2000, 7.) Ohjausprosessin tavoitteena painottuu asiakkaan subjektiivisuuden kokemuksen ja toimijuuden (agency) vahvistuminen. Tätä subjektiivisuuden ja toimijuuden vahvistumista on kuvattu muun muassa valtautumisen ja voimaantumisen (empower, empowerment) ja voimavaraistumisen käsittein. (Juutilainen 2003, 26.)

Ohjauksella tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joilla opettaja voi edistää opiskelijan oppimista, oppimismahdollisuuksien luomista sekä oppimishalun herättämistä ja ylläpitämistä. Oppimisen ohjaaminen on tietoista kommunikointia, jossa opiskelijan ajattelu- ja ongelmanratkaisuprosessit tehdään näkyväksi ja opittavia tietoja, taitoja ja kokemuksia työestetään. Opettajan/ohjaajan rooli on opiskelijan rohkaiseminen tutkia itse omia toimintatapoja ja oppimisvalmiuksia. (Kähkönen 2009, 31.)

Ohjaus on ennen kaikkea vuorovaikutuksellinen, dialoginen ja refleksiivinen suhde sekä tilan, ajan, huomion ja kunnioituksen antamista auttamistilanteessa olevalle ja apua tarvitsevalle ihmiselle. Ohjaus on ihmisten normaaleissa elämäntilanteissa kohtaamien vaikeuksien ja haasteiden käsittelyä, jolloin se on hyvin lähellä konsultointia, joka aikuiskoulutuksessa alkaa ennen koulutusta tapahtuvasta informaation jakamisesta ja peruskartoituksesta ja jatkuu koko koulutuksen ajan. (Pasanen 2000, 122–124.)

5.2 Miten ohjaustyössä toimitaan?

Ohjaustyössäni ohjattavanani on eri ammatti- ja koulutusaloja edustavia, pitkään työelämässä toimineita ammattilaisia. Kukkonen (2007, 21) tarkastelee väitöskirjassaan ohjaavien opettajien näkökulmasta ammatillisen opettajaopiskelijan ohjaamista keskustelussa, jossa opiskelija on eri ammatti-, koulutus- tai opetusosalta kuin ohjaava opettaja. Kukkonen sanoo, että asetelma on paradoksaalinen, mutta toteaa, että ohjauskeskustelun lähtökohtana ei tarvitse olla sama-alaisuus vaan ohjaukseen sisältyy aineksia, jotka ovat riippumattomia koulutusalaista tai oppiaineesta.

Kukkonen erottaa ohjauskeskustelussa kolme dimensiota, jotka ovat sosiologinen, pedagoginen ja psykologinen dimensio. Sosiologisella dimensiolla Kukkonen viittaa ohjauksen avulla rakentuvaan ammatillisen identiteetin saavuttamiseen. Pedagoginen dimensio puolestaan sisältää ammatissa tarvittavien valmiuksien hankkimista. Psykologinen dimensio koskee ohjaavan opettajan ja opiskelijan välisen suhteen muodostumista ja opiskeluprosessin etenemistä. Siihen kuuluvat lisäksi erilaiset kulttuuriset, sosiaaliset ja henkilökohtaiset toimintatavat, jotka ovat läsnä ohjauskeskusteluissa ja jotka ohjaavat sen kulkua. (Kukkonen 2007, 21–22.)

Omassa työssäni aikuisten ura- ja koulutusohjaajana painottuu psykologinen dimensio, sillä kaikki ohjattavat opiskelijani eivät valmistu samaan ammattiin vaan heillä on yksilölliset ammattitavoitteensa tai heillä on jo ammatti, johon sisältyvää ammattitaitoa he haluavat edelleen vahvistaa.

Ohjaajan tulee valita ohjaustapansa ohjattavan valmiuksien mukaan ja pyrittävä edistämään opiskelijan kehittymistä riippumattomuuteen ohjaajasta. Riippuva oppija tarvitsee alussa selkeitä ohjeita ja ohjausta, mutta oppijan kehittyessä ohjaus muuttuu enemmän motivoinnin ja avustavan toiminnan suuntaan. Kehittyneelle oppijalle puolestaan voidaan jo alussa delegoida vastuuta omasta oppimisesta ja oppimisen ohjaaja kehittyy prosessissa valmentajaksi, jonka tehtävänä on saada oppija selviytymään omin neuvoin. (Kähkönen 2009, 32.) Ohjaaja on vain väliaikainen kanssakulkija (Ojanen 2009, 97).

Ohjauskeskustelu on tavoitteellista toimintaa, jonka keskeisenä lähtökohtana on opiskelijälähtöisyys. Ohjauskeskustelussa opiskelijalle annetaan aikaa, tilaa sekä kunnioitusta ja opiskelija otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon. Opiskelijan on tärkeä tuntea itsensä ohjaustilanteessa merkittäväksi ja ainutkertaiseksi. Ohjaajan tehtävänä on luoda ohjaustilanteesta luottamusta herättävä ilmapiiri, jotta opiskelija rohkenee ottaa esille henkilökohtaisia asioita. (Kähkönen 2009, 33.)

Ohjaajan tehtävänä keskustelussa on kuunnella, tehdä yhteenvetoja, nostaa esiin opiskelijan vahvuuksia, antaa palautetta sekä johdatella opiskelijaa itsenäiseen tiedonhankintaan. Ohjaamisen työvälineinä ovat erityisesti tarkentavat kysymykset, joiden tarkoituksena on auttaa opiskelijaa selkiyttämään informaatiota ajattelun, päätöksenteon ja toiminnan pohjaksi. (Kähkönen 2009, 33.) Ohjaajan tehtävänä on edellytysten luominen sille, että ohjattavassa alkaa tapahtua jotakin eli kehitysprosessi käynnistyy (Ojanen 2009, 138).

Omassa ohjaustyössäni ohjattavat ovat usein ainutkertaisessa tilanteessa jäätyään työttömäksi. Ohjaustilanteeseen tullessaan työttömyys on aika alkuvaiheessa ja ohjattavat saattavat olla vielä aika hämillään työttömyystilanteesta, johon he ovat tahtomattaan joutuneet. Tapanisen (2000, 25, 31) mukaan tässä työttömyyden alkuvaiheessa työnhakija tarvitsee rohkaisua ja uusia ajatuksia siitä, miten hän voi parantaa mahdollisuuksiinsa esimerkiksi lisäkoulutuksen tai työharjoittelun avulla. Ohjauksella on usein merkittävä osuus mielialan kohentamisessa. Ohjaus on suunnitelma tai polku, jonka päässä häämöttää työpaikka ja tulos riippuu ohjauksesta sekä niistä toimenpiteistä, joihin ohjaaja kannustaa.

5.3 Henkilökohtaiset opiskeluohjelmat ohjaajan työvälineenä

Monimuotopedagogiikan kompastuskivenä on Pasasen (2000, 111–113) mukaan ollut se, että itseohjautuvuus on väärällä tavalla käsitetty yksinohjautuvuudeksi. Vanhalla kouluoppimisen orientaatiolla ei voi enää edetä vaan itsenäisten tehtävien määrä on lisääntynyt, etäopiskelujaksot pidentyneet ja opiskelijoille on säilytetty suuri vastuu opiskelun prosessista, opintasuoritusten keräämisestä ja niiden arvioinnista. Pasasen mukaan hops-ajattelu ja henkilökohtaistamisen malli voivat olla eräs ratkaisu ottaa askel kohti opiskelijaa.

Henkilökohtainen opiskeluohjelma on kuin kartta, joka auttaa matkalla tavoitteeksi asetettuun päämäärään. Hopsin tekeminen on opiskelijan ja opettajan vuorovaikutuksellinen ongelmanratkaisuprosessi, jossa yhdessä pohditaan erilaisia vaihtoehtoisia etenemisreittejä, määritellään tavoitteet ja parhaat keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Prosessi on avoin, joka tarkoittaa, että henkilökohtainen opiskeluohjelma täydentyy ja laajenee ja sitä arvioidaan keskustelujen kautta. Se on myös opiskelijalähtöinen prosessi, jolloin opiskelija otetaan huomioon kokonaisvaltaisena yksilönä, ei pelkästään opintoja suorittavana oppijana. (Kallio & Kurhila 2000, 133–142.)

Hopseilla voidaan pyrkiä eri tavoitteisiin. Tarve voi lähteä esimerkiksi työelämän tarpeista, jolloin tavoitteena on kehittää yksilön asiantuntijuutta ja hops suunnitellaan työelämän tai koulutuksen rakenteista nousevien tarpeiden mukaan. Hops voi toimia myös elämän jäsentäjänä, jolloin se on urasuunnittelun ja kehittämissuunnitelman osa. Hopsin tarkoitus on tällöin suunnata opiskelua sen mukaan, millaisia tietoja ja taitoja opiskelijat itse katsovat tarvitsevänsä. (Kallio & Kurhila 2000, 133–142.)

Hopseissa voidaan helposti tukeutua kapea-alaisiin ja teknisiin vaatimusmäärittelyksiin, jotka tehdään ainoastaan koulutuksen alussa. Tätä mallia voidaan kutsua opiskelun yksilöllistämisen tai teknistämisen malliksi. Laaja ja avoin hops puolestaan korostaa opettajan ja opiskelijan vuorovaikutussuhdetta ja keskinäistä toimintaa. Laaja ja avoin hops on sekä koulutuksen alussa tehtävä alustava etenemissuunnitelma että syvenevä prosessi, joka tarkentuu mitä pidemmälle koulutuksessa mennään ja mitä enemmän yhteistä vuorovaikutusta opiskelijan ja opettajan/ohjaajan välillä on kertynyt. Opettajan/ohjaajan

rooli on opiskelijan oppimisprosessin rinnalla kulkija ja seuraaja, jolla on myös oikeudet arvioida opiskelijan toimia. (Pasanen 2000, 115–116.)

Tärkein edellytys henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien toteutumiseksi on huolehtia siitä, että henkilökohtaistamiseen on riittävästi voimavaroja, aikaa ja tilaa. Henkilökohtaistaminen ei toteudu itsestään vaan edellyttää vakavaa sitoutumista itse oppijan kanssa kulkemiseen ja aikaa huomion antamiseen opiskelijan etenemisessä. Aikuiskoulutuksessa ohjaus liittyy oppijan oppimisen ja ammatillisen kehittymisen tukemiseen, jolloin ohjaus on sen varmistamista, että oppimista tapahtuu ja tavoitteet todellisesti saavutetaan. (Pasanen 2000, 125.)

5.4 Sosiaalipedagoginen ammatillinen orientaatio ohjaukseen

Kaarina Ranne (2005, 17) on todennut, että sosiaalipedagoginen ammatillinen orientaatio tarjoaa kasvatusalan henkilöstölle varteenotettavan ja haasteellisen ammatillisen lähestymistavan. Sosiaalipedagogiselle orientaatiolle on tyypillistä, että asiakkaan kanssa luodaan toimiva vuorovaikutussuhde ja kuljetaan hänen rinnallaan riittävän pitkän matkan. Tällaisena prosessina koen oman ohjauksellisen suhteeni muutosturvaopiskelijoiden kanssa; luon heidän kanssaan pysyvän, vuorovaikutuksellisen suhteen ja kuljen heidän rinnallaan tarvittavan matkan.

Sosiaalipedagogisessa ammatillisessa toiminnassa keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa arkilähtöisyys, sosiaalinen diagnoosi ja dialogisuus. Asiakkaan arjen ja hänen kokemusmaailmansa ymmärtäminen edellyttää ammattihenkilöltä (ohjaajalta) kohtaamista ja vuorovaikutusta asiakkaan kanssa. Ammatillisessa toiminnassa keskeiseksi nousevat ne valmiudet, joita tarvitaan silloin, kun ihmistä autetaan tulkitsemaan ja ymmärtämään heidän elämäntilanteitaan. Oleellista ohjauksessa on saada ihmiset tiedostamaan muutoksen mahdollisuudet. Sosiaalipedagogisesti suuntautunut ammattihenkilö tekee sosiaalisen diagnoosin, joka tarkoittaa asiakkaan sosiaalisen ympäristön havainnoimisesta ja huomioon ottamista ennen kuin ammattihenkilö puuttuu asiakkaan elämään. (Ranne 2005, 16.)

Tietoinen sosiaalipedagoginen ammatillinen orientaatio syntyy sosiaalipedagogiikkaa opiskelemalla ja näin se sisäistyy ammattihenkilön käyttöteorian ainekseksi. Sosiaalipedagoginen ammatillinen suuntautuneisuus edellyttää aina tiettyä yhteisöllisyyttä ja sosiaalisten taitojen kasvattamista ja vahvistamista, josta käytetään myös termiä empowerment – voimaannuttaminen. (Ranne 2005, 17.)

Tanskalainen Bent Madsen on kuvannut sosiaalipedagogisesti orientoituneen ammattilaisen osaamista seuraavan kuvion 2 mukaisen mallin avulla. Terälehdet edustavat sosiaalipedagogisesti suuntautuneen ammattihenkilön eri pätevyysalueita yhdistyen keskiössä toimintapätevyydeksi, ammatilliseksi käyttöteoriaksi. Toimintapätevyys näyttäytyy eri ihmisillä erilaisena riippuen henkilön persoonallisista vahvuuksista ja se näyttäytyy erilaisena myös tilannekohtaisesti, sillä erilaisten ammatillisten haasteiden edessä pätevyysalueet painottuvat eri tavalla. (Ranne & Rouhiainen-Valo 2005, 34.)

Kuvio 2. Sosiaalipedagogisesti suuntautuneen ammattihenkilön pätevyysalueet Madsenin mallin mukaan. (Madsen 1995)

Analyyttinen, refleктоiva ammattikäytäntö merkitsee ammatillisten puitteiden reflektioita, mutta myös ammattihenkilön oman ajattelun ja toimintakäytännön kriittistä arviointia. Ammattihenkilö tekee toimintaansa näkyväksi pohtimalla Miksi toimin näin? Näin reflektiivinen, synteisiä luova ammattihenkilö yhdistää kokemuksellinen arkitiedon ja teoreettisen tiedon, joiden yhdistämisestä syntyy ammattihenkilön käyttöteoria. (Ranne & Rouhiainen-Valo 2005, 35.)

Reflektiivisessä pohdinnassa voidaan erottaa kolme tasoa, jotka ovat tekninen reflektio, affektiivinen reflektio ja kriittinen reflektio. Tekninen reflektio sisältää oman työ-/oppimisympäristön toiminnan ja osaamisen erittelyä. Affektiivinen reflektio on oman työ-/oppimisryhmän ammatillisen toiminnan/oppimisen suhteuttamisesta em. tasoa syvällisemmin; siinä mukana ovat tunteet ja niiden ilmaisu. Kriittinen reflektio puolestaan on oman toiminnan ja työ-/oppimisryhmän toiminnan perusteiden ja ajattelumallien kyseenalaistamista ja pyrkimystä oman toiminnan/työyhteisön kehittämiseen. ”*Oppija/työntekijä, joka kykenee kriittiseen reflektioon, kykenee toisaalta argumentoimaan, perustelemaan toimintansa perusteita ja toisaalta asettamaan ne toistuvasti itsekritiikin ja myös vertaisarvioinnin kohteeksi.*” (Ranne & Rouhiainen-Valo 2005, 35–36.)

6 Yhteenveto

Kehittämishankkeessa kuvattiin Satakunnan ammattikorkeakoulun muutosturvaopiskelijoiden opiskeluprosessia ja sen erityispiirteitä sekä opiskelun reunaehtoja. Muutosturvaopiskelijoiden opiskelun ohjaamisen tueksi luotiin ja otettiin käyttöön muutosturvaopiskelijoiden opiskelijan opas sekä oma sähköinen tiedonvälityskanava verkkooppimisympäristö Moodleen.

Opiskelijoilta saadun palautteen perusteella voidaan todeta, että opas ja tiedonvälityskanava ovat vastanneet opiskelijoiden tarpeeseen ja niistä on ollut hyötyä sekä opiskelijoille että tekijälle itselleen. Muutosturvaopiskelun prosessikuvausta voidaan hyödyntää laajemmaltikin Satakunnan ammattikorkeakoulussa levitettäessä tietoa opettajille ja muulle henkilöstölle siitä, mitä muutosturvaopiskelu tarkoittaa sekä miten sen ohjaus SAMKissa on organisoitu. Muutosturvaopiskelu on toiminnan laajuudesta huolimatta kuitenkin vielä monelle SAMKilaiselle vieras asia.

Muutosturvaopiskelijan opas ja opiskelijaryhmälle luotu Moodle-pohja ovat helposti päivitettävissä olevia ohjaustyökaluja, jotka jäävät elämään ja päivittäiseen käyttöön myös kehittämishankkeen jälkeen. Perustyö on nyt tehty ja jatkossa pitänee miettiä, miten luotuja ohjaustyökaluja voidaan hyödyntää koko SAMKin tasolla muiden aikuisopiskelijaryhmien ohjaamisessa ja opiskelun tukena.

Ohjaajan näkökulmasta katsottuna tärkeä tavoite kehittämishankkeessa oli pohtia omaa ohjaustyötä ja sen taustalla vaikuttavia omia ajatuksia ja uskomuksia tiedosta, oppimisesta ja ihmisyydestä. Tavoitteena oli luoda ohjausteoriaa ohjaustyön tueksi ja sen edelleen kehittämiseksi. Ojasen (2009, 20) mukaan ohjausteorian tehtävänä on kuvata ohjauksen monitasoisuutta; sitä, mitä tapahtuu aidossa, kohtaavassa vuorovaikutuksessa ohjaajan ja ohjattavan välillä. Sen päämääränä on edistää ohjaajan ymmärrystä ohjattavan subjektiivisesta kokemuksesta sekä siitä, mitä ohjausprosessin aikana tapahtuu.

Kehittämishankkeessa ohjausteorian kehittämisessä päästiin vasta alkuun – perusta on nyt luotu. Ohjaustyössä kehittyminen edellyttää jatkuvaa oman toiminnan reflektointia, joten siinä on työtä ohjaajalle jatkossakin, joka päivä. Mielenkiintoista ja haasteellista olisi koko SAMKin tasolla arvioida, miten koulutusorganisaatio vastaa eri opiskelijaryhmien ja eri sidosryhmien tarpeisiin opiskelun eri vaiheissa ja millainen merkitys ohjauksella ja sen kehittämisellä organisaation tasolla on.

Jos ohjausta pidetään keskeisenä osana oppimis- ja työympäristöjen kehittämistä, niin lähtökohtana on, että ohjauksellisia palveluja tulee olla tarjolla kaikille. Lisäksi pitää varmistaa, että opiskelijat ja henkilöstö tietävät, millaisia palveluja on tarjolla ja kuka mistäkin on vastuussa. Organisaatiossa tarvitaan yhteinen näkemys ohjauksessa käytettävistä toimintatavoista, työnjaosta, resursoinnista ja hallinnosta. (Vuorinen & Sampson 2000, 51.)

Lähteet

- Juutilainen, P.-K. 2003. Elämään vai sukupuoleen ohjausta. Tutkimus opinto-ohjauskeskustelun rakentumisesta prosessina. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 92.
- Kallio, P. & Kurhila, A. 2000. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien ohjaaminen. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: PS-kustannus. 131–149.
- Kauppila, R. A. 2007. Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Juva: PS-kustannus
- Kukkonen, H. 2007. Ohjauskeskustelu peilitilana. Erilaisuus ammatillisen opettajaopiskelijan ohjaamisessa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University Press.
- Kähkönen, K. 2009. Näkökulmia ja menetelmiä oppimisen ohjaamiseen ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Helander, J. (toim.) Ammatillisen opettajan käsikirja. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.
- MuutosKoulutus. Työ- ja elinkeinotoimisto. [www-sivu]. [viitattu 22.4.2011]
Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/03_yhteishankintakoulutus/03_muutoskoulutus/index.jspnetti
- Muutosturva. Työ- ja elinkeinotoimisto. [www-sivu]. [viitattu 22.4.2011]
Saatavissa: http://www.esr.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/07_tyottomuus/03_irtisanotun_muutosturva/index.jsp
- Muutosturvaesite TE001 6/2010. [pdf-tiedosto]. [viitattu 22.4.2011] Saatavissa:
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/01_esitteet/muutosturva_esite.pdf
- Ojanen, S. 2009. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian käsittelyä. Helsinki: Palmenia.
- Pasanen, H. 2000. Oppimisen ohjauksen tarve ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: PS-kustannus. 104–130.
- Ranne, K. 2005. Sosiaalipedagogiikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. 14–19.

- Ranne, K. & Rouhiainen-Valo, T. 2005. Sosiaalialan ammatillisen käyttöteorian muotoutuminen sosionomi (AMK) -koulutuksessa. Teoksessa Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. 27–38
- Rauhala, L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.
- SAMK-esittely. Satakunnan ammattikorkeakoulu. [www-sivu]. [viitattu 22.4.2011]
Saatavissa: <http://www.samk.fi/prime194.aspx>
- Tapaninen, A. 2000. Työttömyys ja ohjaus. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: PS-kustannus. 24–33.
- Vuorinen, R. & Sampson, J. P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena — Strategisia kysymyksiä. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Porvoo: PS-kustannus. 46–69.

Liitteet

1 (2)

Liite 1: Muutosturvaopiskelijoiden portaali verkko-oppimisympäristö Moodlessa

Olet kirjautunut nimellä Pia Lamminen: Opiskelija (Palaa omaan rooliisi)

SAMK Moodle » XKMUUTOS_portaali Palaa omaan rooliisi

Aiheen kuvaus

Muutosturvaopiskelijoiden portaali

Tämä on yhteinen portaalisivusto SAMKissa opiskeleville muutosturvaopiskelijoille.

Sivustoon on kerätty **yleistä informaatiota** SAMKissa opiskelusta, hyödyllisiä linkkejä, yhteystietoja, ohjeita yms. Sivuston päätehtävä on toimia **tiedotuskanavana**, jonka kautta välitetään SAMKissa tapahtuvaan muutosturvaopiskeluun liittyviä tiedonantoja sekä muita yleisiä SAMKin opiskelijoita koskevia uutisia ja tiedotteita.

Huom! Opiskelijoiden käyttöoikeus Moodleen katkeaa opiskelun päättymisen yhteydessä. Muista siis ottaa talteen Moodlesta tarvitsemasi materiaali tätä ennen.

Yhteysthenkilö: Pia Lamminen, pia.lamminen@samk.fi, p. 044 710 3128

- Uutiset
- Opintoneuvonta
- Muutosturvaopiskelijoiden keskustelualue
- Täydennyskoulutuskeskuksen henkilökunnan yhteyshenkilöt
- SAMK
- Täydennyskoulutuskeskus
- Muutosturvaopiskelijan opas

1 Opiskeluun liittyvät linkit ja ohjeet

Pikalinkit

- WinhaWille -opiskelijarekisteri
- SAMK Webmail
- Palauttejärjestelmä
- SoleOPS
- Lomakkeet
- E-lomake

Ohjeet

- Käyttäjätunnukset
- WinhaWille -opiskelijarekisteri
- Sähköpostiohje
- Moodle-ohjeita opiskelijoille
- SoleOPS-ohjeet
- SoleHOPS -opiskelijätiedote 14.4.2011
- SAMK-tunnuksen salasanan vaihto

Kampuskohtaiset ohjeet

- Liiketoiminta ja kulttuuri Pori
- Tekniikka ja merenkulku Pori

2 Yleistä opintoinfoa

- Jaksotus lukuvuosi 2010-2011
- Suoritusääntö
- Tuhtotusääntö
- Opintojen arviointi
- Opetussuunnitelmat
- Opintojakoselosteet
- Lisätietoa verkko-oppimaisista
- Yhteiskäyttämö
- Tutkimus ja kehittäminen
- Hakijat

Viimeisimmät uutiset

18 huhti, 12:42
 Pia Lamminen
 Kesäopintoja tarjolla tekniikan ja merenkulun opiskelijoille lisää...

18 huhti, 12:40
 Pia Lamminen
 SoleHOPS -opiskelijätiedote lisää...

11 maalis, 10:37
 Pia Lamminen
 Yhteishaku: SAMKin esitteet lisää...

10 maalis, 17:30
 Pia Lamminen
 Yhteishaku on alkanut lisää...

19 tammi, 13:49
 Pia Lamminen
 Yhteishakumenettelyn soittokierros lisää...

Vanhat aiheet...

Tulevat tapahtumat

Ei tulevia tapahtumia

Siirry kalenteriin...
 Uusi tapahtuma...

(jatkuu)

3 Opiskelijan palvelut

Tietohallinnon palvelut

- Tietohallinnon pääsivu
- Tietoturvapalvelut
- Sähköpostipalvelut
- Sähköiset ympäristöt
- Henkilökunnalle ja opiskelijoille tarjottavia tietoteknisiä palveluita

Kirjasto

- SAMK Kirjasto
- Kirjaston aineistojen etäkäyttö

Ruokailu / Amica-ravintolat

- Ravintolat Teikaria ja Agora (Tekniikka ja merenkulku sekä Liiketoiminta ja kulttuuri PORI)
- Ravintola Terra (Sosiaali- ja terveysala PORI)
- Ravintola Pimpoli (Tiedepuisto 4 PORI)
- Ravintola Fregatti (Liiketoiminta RAUMA)
- Ravintola Huittinen (Liiketoiminta HUITTINEN)
- Ravintola Paletti (Kuvataide KANKAANPÄÄ)

4 Kampuset

Tekniikka ja merenkulku Pori

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Tekniikka ja merenkulku Rauma (tekniikka)

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Tekniikka ja merenkulku Rauma (merenkulku)

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit

Liiketoiminta ja kulttuuri Pori

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Liiketoiminta Rauma

- Kampuksen etusivu ja ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Liiketoiminta Huittinen

- Kampuksen etusivu ja ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Sosiaali- ja terveysala Pori

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Sosiaali- ja terveysala Rauma

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit
- Lukujärjestykset

Kuvataide Kankaanpää

- Kampuksen etusivu
- Ilmoitustaulu
- Opiskeluun liittyvät linkit

Olet kirjautunut nimellä Pia Lamminen - Opiskelija (Pala omaan rooliisi)

[Koti](#)

Liite 2: Muutosturvaopiskelijan opas

Muutosturvaopiskelijana SAMKissa. Opiskelijan opas. 18 -sivuinen pdf-tiedosto.